

● فائق اللغات فی غریب الحدیث = الفائق فی غریب

الحدیث / لغت اعربی

fā'iq-ul luġāt fi ġarīb-il ḥadīṭ = al-fā'iq fi ġarīb-il ḥadīṭ
زمخشری، محمود بن عمر، ۴۶۷ - ۵۳۸ قمری
zamaxšarī, mahmūd ebn-e 'omar (1075 - 1144)

تاریخ تألیف: ربیع الثانی ۵۱۶ق؛ محل تألیف: مکه مکرمه
در این کتاب، الفاظ غریب و لغات مشکل احادیث رسول خدا و
آثار روایت شده از صحابه و تابعین به ترتیب حروف تهجی اول
و دوم لغات شرح شده است.

آغاز: بسمله، الحمد لله الذی فتح لسان الذبیح بالعربیة الیئنة.
چاپ: چندین بار از جمله به سال ۱۳۶۴ق در ۳ جلد، در مصر به
چاپ رسیده است؛ حیدرآباد دکن، ۱۳۲۴ق؛ بیروت، دار الفکر،
۱۳۹۹ق.

[معجم المطبوعات ۹۷۴؛ مشار ۶۵۳؛ کشف الظنون: ۱۲۰۶/۲ و ۱۲۱۷؛
الاقواف العامة بغداد ۲۷۲/۱؛ دنا ۸۳۰/۷ (۱۷ نسخه)]

شرح و حواشی:

۱- الرائق فی ترصیف لغات الفائق؛ اردکانی، محمد علی بن محمد
حسن (-۱۳)

۱. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۴۴۲

آغاز: کتاب الصاد، مع الهزة عبیدالله بن جحش هاجر إلى الحبشة
ثم تبصر و كان؛ انجم؛ و أحمد الله تعالى علی ما اولی من منحه و
أفاض من معمه ... تم الكتاب و الحمد لله علی إفضاله و الصلوة
علی محمد و آله

خط: نسخ کهن، بی کا، تا: ۶۷۸ق؛ معشی؛ جلد: چرم، ۳۰۹گ،
۱۷ سطر (۱۴×۱۰)، اندازه: ۲۲×۱۶سم [ف: ۳۶-۴۰۹]

۲. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۲۶۸۱

آغاز: کتاب الصاد مع الهمزة عبیدالله بن جحش هاجر الى الحبشة
ثم تنصر فكان يمر بالمسلمين فيقول فقننا و صأصاتم ای ابصرنا؛
انجم؛ و قيل اليهم الجنون و منه الا يهم الفحل المغتلم ... و
احمدالله عزوجل علی ما اولی من منحه و افاض من نعمه و اصلی
علی سید الاولین و الآخرين محمد و آله اجمعین.

بخش دوم کتاب و از کتاب صاد تا پایان کتاب یاء؛ خط: نسخ،
کا: عبدالجلیل بن محمد بن عبدالجلیل بن ابی بکر بن علی
مرغینانی ملقب به عصام عصمه اله ... تا: پنجشنبه ۱۳ صفر ۶۸۷ق؛
مصحح؛ تملک: عبدالنبی به سال ۱۰۶۷ق در اکبرآباد هند؛
تملک: میر حسینا قزوینی؛ کاغذ: شرقی، جلد: تیماج مذهب،
۳۸۸گ، ۱۹ سطر (۱۳×۸/۵)، اندازه: ۲۰×۱۶سم [ف: ۳۲-۲۴۷]

۳. مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۵۷۴۲

آغاز: بسمله، الصاد مع الهمزة، عبدالله بن جحش هاجرا الى
الحبشة؛ انجم؛ و يشكرو الى ما عانيت في هذا المصنف من الكد
و العناء.

نیمه دوم است از آغاز حرف صاد تا آخر کتاب؛ خط: نسخ

جلی، کا: یحیی بن محمد بن علی معروف به شهاب مغنی، تا: ۲۷
صفر ۶۹۵ق؛ تاریخ مقابله با اصل ۲۲ جمادی الاول ۶۹۵؛ تملک:
شجاع بن علی حسینی در ۹۹۵ق؛ واقف: سید جواد پیشنماز،
حدود قرن ۱۱؛ جلد: مقوایی، ۲۸۳گ، ۲۱ سطر (۲۴/۹×۱۶)،
اندازه: ۳۵/۵×۲۴سم [ف: ۱۳-۵۸]

۴. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۶۶۳۸

نیمه دوم؛ خط: نسخ معرب، بی کا، تا: قرن ۷؛ با اجازه قرائت
موید بن یوسف بن محمد صلاحی به خط خود او در ۶۳۶ به
محمد بن احمد بن مودود زرکشی و صلاحی می نویسد که من
آن را نزد ناصر بن ابی المکارم مطرزی نگارنده المغرب خوانده ام
و او آن را نزد صدر ضیاء الدین اخطب خطباء الدین ابوالموید
موفق بن احمد مکی و او آن را نزد زمخشری خوانده است؛
کاغذ: سمرقندی، جلد: تیماج مذهب، ۱۱۷گ، ۲۷ سطر
(۲۵×۱۴)، اندازه: ۳۱×۲۰سم [ف: ۱۶-۳۲۲]

۵. تهران؛ ملکت؛ شماره نسخه: ۹۶۷

خط: نسخ، کا: ابوالمجد ابراهیم بن محمد ابی بکر، تا: قرن ۷؛
کاغذ: ترمه، ۲۴۳گ، ۱۵ سطر، اندازه: ۱۹/۵×۱۶/۳سم [ف: ۱-۳۹۲]

۶. مشهد؛ رضوی؛ شماره نسخه: ۳۶۷۰

آغاز: برابر؛ انجم؛ و المعنی ما تشوره ای تعرضه و مصداقه
قولهم فی الحسن المنظرانه لحسن و للشوار

جلد اول و دوم است، مختم به عبارت: «تم کتاب الشین و يتلوه
فی الثالث کتاب الصاد؛ خط: نسخ، بی کا، تا: قرن ۷؛ تملک:
عبدالله بن احمد در ۷۹۰، عبدالرحمان بن الشیخ تقی الدین الشهنی
در ۸۸۶؛ واقف: نادرشاه افشار، ۱۱۴۵ق؛ کاغذ: خانبالغ، جلد:
چرمی مذهب، ۳۹۶گ، ۱۷ سطر (۲۰×۱۳)، اندازه: ۲۵/۵×۱۸سم
[ف: ۱۳-۵۹]

۷. تهران؛ ملی؛ شماره نسخه: ۱۸۵۲

آغاز: برابر؛ انجم؛ فتشابهه فی حو، الحمد لله علی کل حال و
صلی الله علی محمد و آله خیر ال.

خط: نسخ، بی کا، تا: قرن ۸؛ کاغذ: اصفهانی، تیماج مذهب،
۲۵۸گ، ۲۱ سطر (۱۹/۵×۱۲)، اندازه: ۲۶/۵×۱۷سم [ف: ۱۰-۴۲۸]

۸. تهران؛ دانشگاه؛ شماره نسخه: ۹۰۸۰

نیمه دوم از کتاب الصاد تا پایان؛ خط: نسخ، کا: احمد بن رکن
الدین علانی، تا: ۱۲ ربیع الاول ۷۴۵ق؛ تملک: محمد بن عماد
الدین الکرایی السری، محمد بن محمد حسین با مهر ۱۱۲۰،
محمد بن حسن حلبی حنفی؛ مهر: محمد شفیق؛ کاغذ: سمرقندی،
۴۰۱گ، ۲۰ سطر (۱۹×۱۱)، اندازه: ۲۶×۱۶سم [ف: ۱۷-۲۸۷]

۹. تبریز؛ ثقة الاسلام؛ شماره نسخه: بدون شماره

از حرف ص تا پایان کتاب؛ کا: احمد پسر رکن الدین علانی، تا:
۱۲ ربیع الثانی ۷۴۵ق [نشریه: ۷-۵۳۷]

۱۰. قم؛ مرعشی؛ شماره نسخه: ۱۴۷۷۴

آغاز: ... النخة فی جب بنخره فی کز و النخة فی زخ الدال، النبی
صلی الله علیه و سلم، هذا الكتاب من محمد رسول الله، لا یکیدر

فهرستگان نسخه های خطی ایران (فخا)؛ جلد بیست و سوم؛ به کوشش، مصطفی درایتی؛ تهران

DIA 276261

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۹۱/۲۰۱۳